

Φυσίκι ΠουΚυλάει

ΣΤΟΓΟΝΕΣ

The word 'ΣΤΟΓΟΝΕΣ' is rendered in a highly stylized, metallic font. The letters are covered in numerous small, glistening water droplets. From the bottom of each letter, a long, thin stream of liquid drips down, creating a sense of movement and texture. The background is a solid, deep black, which makes the metallic sheen and the white highlights of the water droplets stand out prominently.

ΔΙΟΠΤΡΑ

Στο Μαρούσι μου

ΚΥΡ ΛΟΥΚΑΣ ΠΑΠΑΝΙΚΑΣ

Το θερμόμετρο στο ταμπλό του ταξί έδειχνε 33 βαθμούς Κελσίου. Δεν θα φαινόταν σε κανέναν ασυνήθιστη αυτή η θερμοκρασία για το Αγρίνιο, και μάλιστα μέρα μεσημέρι, αν δεν ήταν μόλις 15 Μαΐου.

«Θα μας κάψει φέτος η ζέστη, άμα ξεκίνησε τόσο νωρίς, άσχημα τα μαντάτα μας, ε;» είπε ο οδηγός ρίχνοντας μια ματιά μέσα από τον καθρέφτη στη σαραντάχρονη γυναίκα που καθόταν πίσω από τη θέση του συνοδηγού.

Εκείνη δεν απάντησε, πιθανότατα δεν αντιλήφθηκε καν ότι της απήθυνε τον λόγο, άλλωστε σε όλη τη διαδρομή, από τη στιγμή που μπήκαν στο ταξί από τον σταθμό του ΚΤΕΛ, ο οδηγός μουρμούριζε ασταμάτητα, μονολογώντας κυρίως. Από ευγένεια, μια δυο φορές η Τζένη ψιθύρισε «μμμ», προσποιούμενη πως έδινε σημασία σε ό,τι της έλεγε εκείνος, όμως αυτή τη φορά ήταν απορροφημένη στο κινητό της. Είχαν σχεδόν φτάσει, έριξε μια τελευταία ματιά να δει αν έχει νέες κλήσεις και μηνύματα, το έβαλε στο αθόρυβο και το έχωσε βιαστικά στην τσάντα της. Έστρεψε το κεφάλι της και είδε τον Λουκά στην άλλη άκρη του πίσω καθίσματος να κρέμεται σχεδόν από το παράθυρο, κοιτάζοντας έξω. Η Εύη, στη μέση, ανάμεσα στον αδελφό και στη μητέρα της, σκρόλαρε στο κινητό της.

«Φτάσαμε», της είπε η Τζένη ακουμπώντας τη ελαφρά στο πόδι. «Λουκά, φτάσαμε, αγάπη μου, ό,τι είπαμε, ε;»

«Εδώ είναι; Μαμά; Εδώ; Να κατέβω!»

«Περίμενε. Να πληρώσω. Λουκά! Περίμενε είπα», είπε η Τζένη και αγχωμένα έψαξε στο πορτοφόλι της ένα χαρτονόμισμα. «Ευχαριστούμε!» είπε βιαστικά στον οδηγό και άνοιξε την πόρτα.

Καθώς βγήκαν και οι τρεις από το αμάξι και από τη δροσιά του κλιματιστικού, τους τύλιξε ασφυκτικά η ξηρή ζέστη της πόλης, λίγα μέτρα μακριά από την είσοδο του νεκροταφείου. Έμειναν για λίγο ακίνητοι, μέχρι που η Τζένη ένευσε «πάμε» και ξεκίνησε πρώτη. Τα παιδιά την ακολούθησαν.

Πέρασαν την πύλη και προχώρησαν προς την εκκλησία. Κάποιοι άνθρωποι βρίσκονταν ήδη έξω ενώ άλλοι κατέβαιναν σκυθρωποί τα σκαλιά. Η εξόδιος ακολουθία είχε μόλις τελειώσει. Η Τζένη, η Εύη και ο Λουκάς στάθηκαν αμήχανοι λίγο απόμακρα, σαν να μην ήξεραν πώς να κινηθούν. Λίγα λεπτά αργότερα είδαν και την κυρία Ευαγγελία να κατεβαίνει, μουρμουρίζοντας ξεψυχισμένα «Ευχαριστώ» σε όσους την πλησίαζαν για να εκφράσουν τα συλλυπητήριά τους. Στηριζόταν στο μπράτσο του μεγάλου της γιου, του Δημήτρη. Μία ξαδέλφη της έφερε ένα παγωμένο μπουκαλάκι νερό και το έβαλε στο χέρι του Δημήτρη, κάνοντάς του νόημα με τα μάτια να πει η μάνα του.

«Πιες λίγο, κάνει ζέστη», είπε ο Δημήτρης και έφερε το μπουκάλι προς τα χείλη της εξηνταδυάχρονης γυναίκας, εκείνη όμως έστρεψε το κεφάλι της μακριά από το νερό μορφάζοντας και τον κοίταξε αυστηρά: «Πού είναι ο αδελφός σου; Δεν θέλω νερό, πού είναι ο Αντώνης;»

Ο Δημήτρης γύρισε και άρχισε να ψάχνει μέσα στον

κόσμο και τότε έπιασε με την άκρη του ματιού του πρώτα την Τζένη και μετά την Εύη και τον Λουκά. Το μικρό αγόρι άρχισε να κουνάει τα χέρια του στον αέρα και πριν προλάβει η Τζένη να τον συγκρατήσει, έτρεξε στον πατέρα του, που τον αγκάλιασε αφήνοντας για λίγο το μπράτσο της μαυροφορεμένης γυναίκας.

«Πού είσαι, αντράκο μου!»

Ο Λουκάς, με το πρόσωπο χωμένο στο μαύρο πουκάμισο του άντρα που τον κρατούσε, ρουφούσε λαίμαργα την οικεία μυρωδιά, είχε μέρες να τον δει, περισσότερες απ' όσες συνήθως, μιας και ο Δημήτρης είχε ανέβει Αγρίνιο από τη μέρα που βάρυνε πολύ ο πατέρας του στο νοσοκομείο και έτσι δεν είχε πάρει καθόλου τα παιδιά του για δύο εβδομάδες. Το κουρασμένο πρόσωπο της Ευαγγελίας, τραχύ και κατάχλωμο από την αγρύπνια και τα δάκρυα, σαν να φώτισε λίγο μόλις είδε τον εγγονό της. «Αγάπη μου, Λουκά μου!» Ο Δημήτρης έσπρωξε απαλά το παιδί προς τη γιαγιά του, που το αγκάλιασε σφιχτά και το φίλησε στα μαλλιά. Ο Λουκάκος υπέμεινε τον σφιχτό εναγκαλισμό στωικά, τόσο που η Τζένη, που παρακολουθούσε τη σκηνή από αρκετά μέτρα μακριά, έπιασε τον εαυτό της να εκπλήσσεται με τον γιο της. Σημείωσε νοερά να το αναφέρει στην εργοθεραπεύτρια, επρόκειτο σαφώς για νέα κατάκτηση αυτή, του Λουκά. Καθεμία μικρή ή μεγάλη πρόοδο του παιδιού ήθελε να τη μοιράζεται και με τον Δημήτρη, ώστε να αντιλαμβάνεται και ο ίδιος πως ήταν απαραίτητες οι επιπλέον συνεδρίες. Ήταν σημαντικό να τον ενημερώνει, όχι μόνο επειδή είχε δικαίωμα να ξέρει, αλλά και για να μην γκρινιάζει πάλι για τα έξτρα χρήματα που έπρεπε να δίνουν στο κέντρο ειδικής αγωγής, μιας και δεν κάλυπτε όλο το ποσό ο ασφαλιστικός

φορέας. Σαφώς όχι σήμερα, αλλά κάποια στιγμή θα του το έλεγε, πως το παιδί αφέθηκε στην αγκαλιά της γιαγιάς του που θρηνούσε χωρίς να προσπαθήσει να ξεφύγει από αυτή.

Η Τζένη ένωσε τη ματιά της κόρης της πάνω της, σαν να της ζητούσε άδεια να πάει και εκείνη στον πατέρα και στη γιαγιά της. «Πήγαινε κι εσύ», είπε μαλακά η γυναίκα.

«Εσύ; Θα έρθεις;» ρώτησε το κορίτσι.

«Πήγαινε, Εύη! Άσε με εμένα, πήγαινε στον μπαμπά!»

Η κοπελίτσα προχώρησε κάπως δειλά. Στάθηκε μπροστά στον Δημήτρη διστάζοντας λίγο, όμως εκείνος την τράβηξε αμέσως κοντά του, φιλώντας τη. Έπειτα η Εύη γύρισε προς την Ευαγγελία, που άφησε έναν λυγμό καθώς χώρεσε στην αγκαλιά της και τη μονάκριβη εγγονή της.

«Γιαγιά μου...» είπε το κορίτσι και ανταπέδωσε τον εναγκαλισμό.

Η γυναίκα μοιρολογούσε. «Ψυχή μου, ζωή μου εσύ! Εσείς είστε η παρηγοριά μου. Η ζωή μου. Εσείς είστε! Να τον θυμάστε τον παππού, σας λάτρευε, καμάρια μου, είχε τη φωτογραφία σας στο πορτοφόλι του και την έδειχνε σε όλο τον κόσμο, δεν έλεγε τα εγγόνια μου, τα παιδιά μου, έλεγε! Να τον θυμάστε τον παππού σας!»

Η Τζένη ένωσε ένα χέρι στον ώμο της, γύρισε και αντίκρισε τον Αντώνη. Του χαμογέλασε και αγκαλιάστηκαν με θέρμη.

«Συλλυπητήρια, Αντώνη μου. Να είστε καλά να τον θυμάστε τον πατέρα σας!»

«Να 'σαι καλά, ρε Τζενάκι. Ευχαριστούμε που έφερες και τα παιδιά, ρε αγάπη».

«Τι λες τώρα, μην το συζητάς. Πώς είστε; Πώς είναι η μάνα σου;»

«Καλά είναι. Δεδομένης της κατάστασης, τόσες μέρες στο νοσοκομείο, ταλαιπωρήθηκε κι αυτή κι ο κυρ Λουκάς. Καλά είναι. Ε την ξέρεις τώρα», χαμογέλασε πικρά ο Αντώνης. «Σκληρό καρύδι!»

«Ξέρω...» απάντησε η Τζένη και καθώς έστρεψε πάλι το βλέμμα στα παιδιά της, συναντήθηκε η ματιά της με του Δημήτρη. Γύρισε γρήγορα το κεφάλι της προς τον Αντώνη, που πριν κατευθυνθεί προς την εκκλησία τη χαιρέτησε ξανά με ένα άγγιγμα στο χέρι, «Πρέπει να πάω, θα τα πούμε».

Η Τζένη κούνησε καταφατικά το κεφάλι και παρέμεινε στη θέση της καθώς βγήκε το φέρετρο από την εκκλησία και ξεκίνησε η πομπή προς το μνήμα. Η Εύη κρατούσε τη γιαγιά της και περπατούσαν μαζί, ο Λουκάς έσφιγγε το χέρι του πατέρα του. Ο Αντώνης έτρεξε και έπιασε τη μάνα του από το άλλο μπράτσο. Η κυρία Ευαγγελία ψέλλισε ίσα ίσα να την ακούσει ο γιος της στα αριστερά της: «Λίγο ακόμα και θα είχε τελειώσει η κηδεία, νωρίς ήρθε!»

«Έλα, ρε μάνα, τώρα!»

Η γυναίκα έσφιξε τα χείλη και κράτησε πιο σφιχτά το χέρι της εγγονής της.

Η Τζένη ξεκίνησε να περπατάει ακολουθώντας μαζί με τους τελευταίους. Μια δυο φορές η Εύη γύρισε το κεφάλι της προσπαθώντας να εντοπίσει τη μαμά της, αλλά την έκρυβαν οι πολλοί άνθρωποι, άντρες και γυναίκες, που είχαν έρθει να αποχαιρετήσουν τον κυρ Λουκά Παπανίκα, τον καλό αυτό άνθρωπο, τον αμνό του Θεού, τον πάντα καλομίλητο, που βασανίστηκε πολύ την τελευταία χρονιά της ζωής του, παλεύοντας με έναν καρκίνο που δεν του στέρησε ούτε στο ελάχιστο, μέχρι και την ύστατη στιγμή, την πραότητα και την υπομονή του.

«Ανέβασε τα πόδια σου στο κρεβάτι να ξεκουραστούν», ήταν η τελευταία κουβέντα που απηύθυνε στη γυναίκα του στο νοσοκομείο, πριν πέσει σε βαθύ ύπνο, δώδεκα ώρες πριν σταματήσει η καρδιά του, στα εξήντα εννέα του χρόνια, να χτυπάει οριστικά. Ο θάνατός του, μετά από σαράντα πέντε σχεδόν χρόνια κοινής ζωής με την Ευαγγελία, ήταν μία από τις ελάχιστες πράξεις που προέβη για την οποία δεν ζήτησε και δεν έλαβε την άδειά της. Και όσο κι αν όλοι την προετοιμάζαν γι' αυτό πολύ καιρό πριν, γιατροί και συγγενείς, εκείνη αρνιόταν να αποδεχτεί τη ζοφερή προοπτική, πως ο άντρας της δεν θα ήταν πλέον στο πλάι της, να δέχεται συγκαταβατικά τα κουμάντα της, χωρίς να υψώνει φωνή, χωρίς να διαμαρτύρεται. Με ένα «βρε Βαγγελιώ, δώσε τόπο στην οργή» ήταν μόνιμα στο στόμα. Καραβοκύρης ήταν πάντοτε εκείνη και εκείνος απλός ναύτης στο βαπόρι που αρμένιζαν, μα πώς θα κατάφερνε να το κουμαντάρει ολομόναχη, αυτό σκεφτόταν αυτή τώρα και πελάγωνε από την πίκρα. Σαράντα πέντε χρόνια ήταν μαζί και της έφυγε. Πώς να το δεχτεί αυτό και πώς να το παλέψει εκείνη τη ζεστή Πέμπτη του Μάη που έθαβε τον άντρα της, με παιδιά κι εγγόνια να την αναβαστούν καθώς τον αποχαιρετούσε θυμωμένη που την ξεγέλασε και το 'σκασε. Μεσοπέλαγο της φαινόταν το Αγρίνιο, και στεριά δεν έβλεπε πια να πατήσει. «Αχ, μωρέ Λουκά, αχ!» παραπονέθηκε ξανά απευθυνόμενη στον αέρα, σαν εκεί να ήταν πια η μορφή του, σαν να τον έβλεπε, με κατεβασμένο το κεφάλι, να την ακούει και να την υπομένει, σαν, αόρατα και αέναα πια, να απολογείται. «Αχ!»

Κάποια στιγμή η Ευαγγελία σήκωσε το κεφάλι της και κοίταξε τον ουρανό. Ήταν γαλανός, χωρίς ίχνος σύννεφου. Σαν να της την έφερε κι ο καιρός, που δεν της έκανε τη χάρη

να ρίξει έστω μια συμβολική σταγόνα. Δεν έχασαν άνθρωπο, διαμάντι έχασαν, μια στάλα βροχή δεν μπορούσε ο Θεός να ρίξει; Ένα περιστέρι πέταξε αμέριμνο από το καμπαναριό και κουτσούλησε λίγο παραπέρα, στο μνήμα μιας γειτόνισσας που είχε φύγει από τη ζωή πριν από πολλά χρόνια. «Πάλι καλά που δεν με πέτυχες κι εσύ, ρε βρομιάρικο», είπε σιγανά η Ευαγγελία μα σταθερά – γιατί άλλο να σε ρημάζει η ζωή κι άλλο να σε κουτσουλάει κιόλας.

Μετά την κηδεία ακολούθησε καφές στο καφενείο παραπέρα.

«Βαγγελιώ μου, ζωή σε εσάς! Κουράγιο! Να σταθείς δυνατή για τα παιδιά και τα εγγόνια σου τώρα, σε χρειάζονται!»

«Ό,τι χρειαστεί θα κάνω, μπορώ να κάνω κι αλλιώς;» απάντησε η Ευαγγελία και έδωσε το χέρι στον ξάδελφό της που προχώρησε αφού χαιρέτησε, να πάει να καθίσει κι εκείνος στο τραπέζι του καφενείου. Ο επόμενος στη σειρά, που πέρασε μπροστά από τους συγγενείς, ήταν ένας νεότερος άντρας, που χτύπησε φιλικά στην πλάτη τον Δημήτρη.

«Μη μου πεις, Δημήτρη, τα παιδιά σου; Τι τάξη πας, αγόρι μου;»

«Πέμπτη», απάντησε απρόθυμα ο Λουκάς, που στριφογύριζε στην καρέκλα του επειδή βαριόταν.

«Ποπό, κοτζάμ παλικαράκι, ξέρεις ποιος είμαι;»

Ο Λουκάς έγνεψε αρνητικά και κοίταξε τον πατέρα του.

«Στο σπίτι της γιαγιάς, απέναντι, εκεί έμενε ο Κωστής με την οικογένειά του, η μαμά του με έχει βαφτίσει», του είπε ο Δημήτρης. «Τι κάνει η μάνα σου, Κωστή, πώς είναι;»

«Άσ' τα να πάνε, Τζιμάκο. Μη ρωτάς... Δύσκολα η νονά σου. Δεν μιλάει, δεν περπατάει, άσ' τα. Τι να σου λέω. Βρε τον

Λουκά! Πού να με θυμάται, ήταν πολύ μικρός. Να έρχεσαι να βλέπεις τη γιαγιά, ε, πιο συχνά!» είπε απευθυνόμενος ξανά στο μικρό αγόρι που έγερνε μπρος πίσω την καρέκλα του νευρικά.

«Αχ, βάσανα όλος ο κόσμος!» αναφώνησε η Ευαγγελία, ακούγοντας την τελευταία κουβέντα του άντρα.

Ο Κωστής άγγιξε παρηγορητικά το χέρι της και πήγε κι εκείνος να καθίσει, καθώς ο περισσότερος κόσμος έπαιρνε σειρά για τα συλλυπητήρια. Ο Δημήτρης έπιασε την πλάτη της καρέκλας του Λουκά και έριξε εκεί το βάρος του, ώστε να μην κουνιέται μπρος πίσω με αυτή το παιδί, με κίνδυνο να πέσει. Ο Λουκάς τον κοίταξε μουτρωμένος, αλλά δεν μίλησε, η αυστηρή ματιά του πατέρα του τον έπεισε να παραμείνει φρόνιμος για λίγο ακόμα.

Ο Αντώνης, που καθόταν παραδίπλα, άφησε κάτω το ποτηράκι του κονιάκ που μόλις είχε αδειάσει και σήκωσε το κεφάλι κάνοντας νεύμα στην Τζένη, που μπήκε διστακτικά και πλησίασε το τραπέζι της οικογένειας. Η γυναίκα του ανταπέδωσε τον χαιρετισμό με ένα σφιγμένο χαμόγελο που πρόδιδε την αμηχανία της και απευθύνθηκε πρώτα πρώτα στη μητέρα του. «Ευαγγελία, συλλυπητήρια». Η κυρία Ευαγγελία καταδέχτηκε να την κοιτάξει στιγμιαία με μία όχι και τόσο κεκαλυμμένη δυσφορία στο βλέμμα, πριν δώσει το χέρι της για μια κρύα χειραψία, έπειτα γύρισε το κεφάλι της και μίλησε στον σερβιτόρο, ζητώντας του πορτοκαλάδα για τα εγγόνια της. Η Τζένη αναστέναξε και πλησίασε τον Δημήτρη, που στο μεταξύ είχε σηκωθεί για να τη χαιρετήσει. Αγκαλιάστηκαν και η Τζένη του χάιδεψε το μάγουλο, τα μάτια του σαραντατριάχρονου γυάλισαν για λίγο, δεν είχε ρίξει ούτε ένα δάκρυ, όμως εκείνη τη στιγμή με το ζόρι

κρατήθηκε. Ευχήθηκε να μπορούσε να καβαλήσει τη μηχανή του και να εξαφανιστεί, χωρίς προορισμό και, το κυριότερο, χωρίς ημερομηνία επιστροφής – και η Τζένη το είδε στα μάτια του. Σαν ορθάνοιχτο βιβλίο τον διάβαζε. Και σε όλο τον κόσμο, ίσως να ήταν ο μοναδικός άνθρωπος που μπορούσε να το κάνει.

«Ταλαιπωρηθήκατε στη διαδρομή;» τη ρώτησε για να «σπάσει» λίγο το διεισδυτικό της βλέμμα.

«Είχε κίνηση».

«Πώς και δεν πήρατε το αμάξι;»

«Δεν είναι τα λάστιχα μου για μεγάλη διαδρομή, το φοβάμαι. Σ' το είχα ξαναπεί πως δεν έχω καλά λάστιχα, πρέπει να τα δεις κάποια στιγμή, έχουν λιώσει τόσα χρόνια. Δεν ήθελα να οδηγήσω και σερί τόσες ώρες την ίδια μέρα, μην καθυστερήσουμε κιόλας και νυχτώσει...»

«Θα φύγετε; Δεν θα μείνετε;» ρώτησε έκπληκτος ο Δημήτρης, με ξεκάθαρη δυσaréσκεια στον τόνο της φωνής του.

«Θα αστειεύεσαι!» απάντησε η Τζένη, έκπληκτη και εκείνη που ο πρώην άντρας της είχε φανταστεί έστω την πιθανότητα να έμενε εκείνη στο πατρικό του.

«Τι συμβαίνει;» ακούστηκε η Ευαγγελία που, χωρίς να κοιτάζει, προσποιούμενη πως είχε την προσοχή της στραμμένη αλλού, προσπαθούσε να ακούσει κάθε κουβέντα του γιου της και της πρώην νύφης της.

«Τίποτα, μάνα», αποκρίθηκε ο άντρας και έδωσε τέλος στη συζήτηση με την Τζένη λέγοντάς της «Θα τα πούμε μετά, πήγαινε κάτσε κάπου».

«Να μην ησυχάσω ούτε σήμερα; Στον πόνο μου πάνω;» ψέλλισε η Ευαγγελία, όχι πολύ σιγανά.

Κανείς δεν αισθανόταν πιο άβολα σε όλο το καφενείο

εκείνη τη στιγμή από την Τζένη, που ένιωθε καρφωμένα πάνω της τα βλέμματα όλων των συγγενών και φίλων, οι οποίοι γνώριζαν πως εκείνη και ο γιος της κυρα-Βαγγελιώς δεν έμεναν πια μαζί. Και δεν είχε άδικο. Πράγματι, όσοι γνώριζαν την παρατηρούσαν, άλλοι διακριτικά, άλλοι λιγότερο διακριτικά, κάποιοι με συμπάθεια καθώς την ήξεραν από τότε που τα είχε πρωτοφτιάξει με τον Δημήτρη, άλλοι με χαιρέκακη ικανοποίηση καθώς μάντευαν πως ένιωθε άσχημα. Μια ξένη πια για την πρώην πεθερά της. Ίσως και χειρότερα από ξένη, μιας και η Ευαγγελία, που δεν είχε σιωπήσει σχετικά με την απόφαση της Τζένης να διώξει τον γιο της από το σπίτι τους, ενημέρωνε άπαντες έξαλλη πως «Το σπίτι τους ο γιος μου το πλήρωνε, από πού τον έδιωξε; Αυτή έπρεπε να σηκωθεί να φύγει, όχι το παιδί μου! Δεν ήθελε τον γάμο; Να πάρει δρόμο. Να αφήσει τα παιδιά με τον μπαμπά τους και να πάει να κάνει τη ζωή της, αφού τόσο πια την ενοχλούσε ο άντρας της, που δεν μπορούσε άλλο πια να μένει μαζί του κάτω από την ίδια στέγη».

Αυτά είχαν πληροφορηθεί οι οικείοι της οικογένειας Παπανίκα στο Αγρίνιο και με αυτά τα δεδομένα παρατηρούσαν την Τζένη, που, προς έκπληξή τους, είχε εμφανιστεί στην κηδεία του πρώην πεθερού της. Και η Τζένη ένιωθε τα βλέμματά τους να βαραίνουν τους ώμους, την πλάτη, το κεφάλι, τα χέρια, ακόμα και τον αέρα που ανέπνεε. Βαριές και δύσκολες οι ανάσες, και δεν έφταιγε μόνο η πνιγηρή ζέστη του Αγρινίου γι' αυτό.

Σκεφτόταν πως αν υπήρχε κριτική επιτροπή πένθους, θα της είχαν ήδη κόψει βαθμούς για το περπάτημά της, τη στάση των ώμων και το χρώμα των μαλλιών. Πιθανόν και για την αναπνοή της - ποια νόμιζε πώς ήταν, που ανέπνεε

με τέτοιο θράσος; Κάπου σε μια γωνία φανταζόταν κάποια αόρατη Αγρινιώτισσα μοιρολογίστρα, θαμώννα κηδειών και μνημόσυνων, να σηκώνει ταμπελάκι με βαθμολογία 6,8 με απογοήτευση μουρμουρίζοντας: «Πού νομίζει ότι ήρθε αυτή, σε επίδειξη τάπερ;»

Έριξε μια ματιά στα παιδιά της πριν απομακρυνθεί, ο Λουκάς είχε αφοσιωθεί στα κουλουράκια και στην πορτοκαλάδα. Αχ, πόση ζάχαρη θα φάει σήμερα, σκέφτηκε η Τζένη, αλλά άφησε την ανησυχία αυτή για άλλη στιγμή, κάποιες μέρες δεν γίνεται να κερδηθούν όλες οι μάχες. Η Εύη όμως είχε καρφώσει τα μάτια της στη μάνα της. Το κορίτσι είχε μαντέψει με ευκολία πως η Τζένη ένιωθε δυσάρεστα, όμως εκείνη της χαμογέλασε καθησυχαστικά πριν γυρίσει την πλάτη και κατευθυνθεί προς τα πίσω τραπέζια του καφενείου. Η συνεχής προσπάθεια να ισορροπήσει ανάμεσα στην όποια αδυναμία ενσυναίσθησης του γιου της από τη μία και στην υπερ-ευαισθησία της κόρης της στα συναισθηματικά ερεθίσματα από την άλλη ήταν εξουθενωτική. Και πολύ το λαχταρούσε εκείνο το κονιάκ που έβλεπε στα τραπέζια εκείνη τη στιγμή.

«Τζένη μου! Εδώ!»

«Πώς είστε, θεία Μαρίνα; Ζωή σε λόγου σας!»

«Κάτσε, κούκλα μου. Κάτσε εδώ. Πόσο καιρό έχω να σε δω; Σήμερα ήρθες για την κηδεία ή έχεις μέρες;» ρώτησε η ξαδέλφη της Ευαγγελίας την Τζένη, κοιτάζοντάς τη με συμπάθεια.

«Όχι, σήμερα ήρθαμε. Με ειδοποίησε τη Δευτέρα το πρώι ο Δημήτρης πως... πως έφυγε ο μπαμπάς του και σήμερα θα ήταν η κηδεία, πήραμε το ΚΤΕΛ στις έντεκα».

«Καλά κάνατε. Καλά έκανες κι έφερες τα παιδιά».

«Το συζητήσαμε, ήθελαν και εκείνα να έρθουν. Δεν μπορούσα να τους το αρνηθώ».

Η κυρία Μαρίνα ακούμπησε υποστηρικτικά το χέρι της Τζένης πάνω στο τραπέζι: «Καλά έκανες. Μπράβο σου. Και για την πεθερά σου και για τον άντρα σου...»

«Πρώην...» διόρθωσε σιγανά η Τζένη.

«Πρώην. Καλά έκανες. Ποτέ δεν ξέρεις πώς τα φέρνει η ζωή. Εσύ έκανες το σωστό. Που ήρθες και έφερες και τα παιδιά, μέσα στη ζωή είναι όλα. Ανθρώπινα φέρθηκαν και θα εκτιμηθεί...»

«Καλά, δεν έχω απαιτήσεις να εκτιμηθεί τίποτα. Ήθελαν τα παιδιά να είναι εδώ σήμερα με τον μπαμπά τους, να αποχαιρετήσουν τον παππού, μόνο αυτό με νοιάζει».

Η Εύη ήρθε και στάθηκε δίπλα στην καρέκλα της μαμάς της. «Όλα καλά, αγάπη μου;» τη ρώτησε η Τζένη.

«Ναι».

«Ο Λουκάς; Εντάξει;»

«Ναι, μια χαρά. Με τον μπαμπά και τον θείο».

«Πήγαινε να κάτσεις μαζί τους».

«Κι εσύ;» ρώτησε ανήσυχο το κορίτσι.

«Εδώ θα είμαι εγώ, δεν φεύγω».

«Μόνη σου;»

«Δεν είμαι μόνη μου, να, εδώ με τη θεία του μπαμπά σου είμαι και τα λέμε, πήγαινε στη γιαγιά».

«Καλά», αποκρίθηκε η Εύη και επέστρεψε διστακτικά στο τραπέζι που καθόταν.

Η Τζένη παρατήρησε τον κόσμο στο καφενείο. Οι περισσότεροι μιλούσαν μεταξύ τους, κουτσομπόλευαν, κάποιοι γελούσαν με τους συνομιλητές τους, «Αλίμονο σε αυτόν που φεύγει», είχε πει κάποτε η γιαγιά της και είχε δίκιο.

Η ζωή συνεχίζεται και η απώλεια του θανόντος συνήθως αφήνει ανεπηρέαστους όσους τον συνοδεύουν στο μνήμα, παρεκτός ίσως των οικείων, που αναπόφευκτα και εκείνοι τελικά θα επιστρέψουν στα καθημερινά τους καθήκοντα, προσαρμόζοντας τη ζωή τους αναλόγως. Θα ξαναγελάσουν, θα ξανακλάψουν, θα βιώσουν και άλλες απώλειες και άλλες χαρές, μέχρι που ο απόηχος της μειλίχιας φωνής του κυρ Λουκά να σβήσει και από τα δικά τους αφτιά. Θα ξεχάσω άραγε τη φωνή του; αναρωτήθηκε η Τζένη και όπως ο πρώην άντρας της πριν, έτσι και εκείνη τώρα πάλεψε να μην τρέξει το δάκρυ. Το τελευταίο που ήθελε εκείνη τη στιγμή ήταν να τη δουν να κλαίει, ένωθε πως αυτό θα προκαλούσε ακόμα περισσότερο την οργή της Ευαγγελίας. Κοίταξε το σφηνάκι το κονιάκ μπροστά της, το πήρε στα χέρια και ήπια το μισό. Αν κι έκανε τόση ζέστη, το κάψιμο που αισθάνθηκε καθώς κατέβαινε στον οισοφάγο της ήταν ανακουφιστικό. Στο στομάχι και στο μυαλό της. Έριξε μια ματιά στην πεθερά της που έδινε στον Λουκά άλλο ένα βούτημα με σοκολάτα και ξανάφερε το ποτηράκι στο στόμα της, αδειάζοντας μέχρι και την τελευταία σταγόνα. Φλέρταρε με την ιδέα να το ξαναγεμίσει, όταν είδε τον Δημήτρη να πλησιάζει. Σίγουρα κάτι τέτοιες στιγμές σκέφτεται κανείς: ΘΕΛΩ ΝΑ ΠΙΩΩΩΩ ΟΛΟ ΤΟΝ ΒΟΟΟΟΣΠΟΡΟΟΟΟ». Και τον Πορθμό του Ευρίπου.

«Τι γίνεται; Όλα οκέι;» τη ρώτησε.

«Ναι, μια χαρά. Εσύ πώς είσαι;»

«Τι θα κάνεις τελικά;» τη ρώτησε αποφεύγοντας να απαντήσει.

«Σε λίγο θα πρέπει να φύγουμε, θα καλέσω ταξί. Μη χάσουμε το ΚΤΕΛ».

«Ρε συ Τζένη, αλήθεια τώρα; Δεν μπορείς να μείνεις μια μέρα;»

«Είναι άβολο και το ξέρεις, πού θα μείνω; Στο σπίτι της μάνας σου; Έχει η γυναίκα όλα τα άλλα προβλήματά της, τη στεναχώρια της, δεν είναι καλή στιγμή».

«Δεν είσαστε εχθροί!»

«Ε δεν είμαστε και φίλες!»

Ο Δημήτρης έφερε το χέρι στα μάτια του και τα έκλεισε στιγμιαία με απόγνωση.

«Να σου πω. Άσε τα παιδιά τουλάχιστον. Άσ' τα να τα χαρεί λίγο αυτές τις μέρες».

«Δεν γίνεται και το ξέρεις! Η Εύη δεν μπορεί να κάνει απουσίες έτσι! Τώρα, στα πίσω πίσω της χρονιάς, πάνω στα διαγωνίσματα! Και ο Λουκάς έχει εργοθεραπεία αύριο το απόγευμα, δεν μας παίρνει να τη χάσουμε, έχει κάνει πρόοδο, δεν θέλω να βγαίνει από το πρόγραμμά του, τόσο κόπο έχουμε κάνει! Μου βγαίνει η ψυχή να τον επαναφέρω στα κανονικά του όταν χάνει τη σειρά του».

«Ναι, θα βγει μια φορά από το πρόγραμμα επειδή πέθανε ο πατέρας μου και κάτι έγινε», ύψωσε τη φωνή του ο Δημήτρης θυμωμένος. «Τον παππού του έχασε, δεν έχασε καμιά μπάλα! Έχει ανάγκη να είναι με την οικογένεια του πατέρα του, έχει ΚΑΙ ΠΑΤΕΡΑ, δεν φύτρωσε!»

«Μπορείς ΝΑ ΜΗ ΦΩΝΑΖΕΙΣ;»

Ο Δημήτρης έσφιξε τις γροθιές του και κοίταξε αλλού, δαγκώνοντας τα χείλη του και γύρισε ξανά το βλέμμα του στην Τζένη, που αρνήθηκε να κατεβάσει τα μάτια της. Θα κοιτάζονταν έτσι για ώρα, σαν αγρίμια πριν εμπλακούν σε μονομαχία σώμα με σώμα, μετρώντας ο ένας τον άλλο και υπολογίζοντας τις δυνάμεις τους, αν δεν ερχόταν η Εύη κοντά τους.

«Τι συμβαίνει; Τι πάθατε;»

Πρώτος γύρισε ο Δημήτρης και κοίταξε την κόρη του, μαλακώνοντας αμέσως τη ματιά του.

«Τίποτε, αγάπη μου. Προσπαθούμε να δούμε τι θα κάνουμε. Σκεφτόμουν να μείνετε λίγες μέρες».

Η Εύη κοίταξε τη μαμά της, δεν είχε λαθέψει στη μαντεψιά της πως η κουβέντα του πατέρα της εκνεύρισε την Τζένη που έμεινε σιωπηλή, συνεχίζοντας να αγριοκοιτάζει τον άντρα.

«Εσύ τι θέλεις να κάνεις;» ρώτησε το κορίτσι ο Δημήτρης.

«Δ... δεν ξέρω», τραύλισε η Εύη. «Δεν είμαι σίγουρη».

Ο Λουκάς έτρεξε και έπιασε τη μαμά του από το χέρι ενθουσιασμένος.

«Μαμά, η γιαγιά λέει να μείνουμε λίγες μέρες!»

Η Τζένη ένωσε τα μηνίγγια της να βαράνε.

«Λουκά μου, έχετε σχολείο αύριο κι εσύ έχεις εργοθεραπεία και μετά έχεις διαβάσματα το Σαββατοκύριακο!»

«Δεν έχω πολλά και εντάξει, άμα δεν πάω μια φορά για θεραπεία, τι πειράζει, μία μόνο. Να μείνω με τον μπαμπά, θέλω ΕΙΠΑ ΘΕΛΩ», αντέδρασε το αγόρι χτυπώντας το πόδι του στο πάτωμα και σουφρώνοντας τα χείλη του, τα μάτια του άστραφταν, ήταν έτοιμος να εκραγεί. Η αναταραχή των προηγούμενων ημερών τον είχε βγάλει από τα νερά του, η πολυκοσμία της ημέρας, η ζέστη και η πίεση να συμπεριφερθεί καλά είχαν ήδη αρχίσει να τον κουράζουν και η Τζένη αντιλήφθηκε πως πλέον ο μικρός δεν θα ήταν εύκολα διαχειρίσιμος.

Ο Δημήτρης χάιδεψε το κεφάλι του αγοριού.

«Ε τώρα, όμορφα, ε;»

Η Τζένη το πάλεψε μία τελευταία φορά. «Δεν έχει ρούχα

μαζί του, δεν έχει τίποτα», είπε με απόγνωση, όμως ο πατέρας του παιδιού δεν φάνηκε να πείθεται.

«Έλα, ρε Τζένη, τώρα. Δικαιολογίες ψάχνεις μου φαίνονται. Έχω εγώ, θα βάλει δικά μου, κάνα κοντομάνικο, θα του πάρω και τίποτε άμα χρειαστεί, εκεί είναι το πρόβλημα τώρα για δυο τρεις μέρες; Θα βουλευτούμε. Ευάκι μου, εσένα σε παίρνει με τις απουσίες;» ρώτησε την κόρη του.

«Εεεεε... όχι και πάρα πολύ», απάντησε το δεκαπεντάχρονο κορίτσι, κοιτάζοντας λοξά τη μητέρα της που ήταν ανέκφραστη. «Καλύτερα να γυρίσω Αθήνα σήμερα με τη μαμά εγώ».

«Οκέι, τότε τον Λουκά θα τον φέρω εγώ την Κυριακή».

«ΜΕ ΤΗ ΜΗΧΑΝΗ;» γούρλωσε τα μάτια θυμωμένη η Τζένη, που ήξερε πως ο πρώην άντρας της είχε έρθει στο Αγρίνιο με τη μηχανή του.

«Με το αμάξι του πατέρα μου, θέλω να ηρεμήσεις λίγο, ναι;» αποκρίθηκε εκείνος ειρωνικά.

Η Τζένη ξεφύσησε και έκανε νόημα στην Εύη. «Πάμε εμείς τότε, θα αργήσουμε». Έμεινε για λίγο κοιτάζοντας τον Λουκά, αβέβαιη για το αν έκανε καλά που τον άφηνε, τελικά τον αγκάλιασε και τον φίλησε.

Ο μικρός καθάρισε με το χέρι του το μάγουλο που τον είχε φιλήσει η μαμά του. «Μπλιαχ, σάλια!»

«Τον νου σου, Λουκάκο μου, ε;» και απευθυνόμενη στον Δημήτρη είπε κοφτά: «Οδοντόβουρτσα να πάρετε!»

Ο Δημήτρης γέλασε δυνατά. «Όχι, δεν θα πάρουμε. Θα βουρτσίζουμε τα δόντια μας με τη βούρτσα για τα παπούτσια, πού είναι το πρόβλημα;»

Η Εύη σηκώθηκε στις μύτες των ποδιών της και φίλησε τον πατέρα της στο μάγουλο, εκείνος την έσφιξε στην αγκαλιά του με έναν αναστεναγμό: «Κουκλάρα μου...»

«Σ' αγαπάω, μπαμπά μου».

«Κι εγώ».

Καθώς μάνα και κόρη απομακρύνονταν, ίσα που ακούστηκε ο Δημήτρης να λέει απαλά: «Πολύ!»

Δεν μπορούσαν να φύγουν από το καφενείο χωρίς να χαιρετήσουν την Ευαγγελία. Όταν πλησίασαν, εκείνη σηκώθηκε απορημένη, η Εύη την αγκάλιασε.

«Δεν πιστεύω να φύγετε!» είπε και τα κουρασμένα μάτια της ξαφνικά πετούσαν φλόγες, αγριοκοιτάζοντας την Τζένη.

«Γιαγιά μου, θα έρθω ξανά εγώ σύντομα», μπήκε στη μέση πάλι η Εύη. «Γράφω ιστορία αύριο, η μαμά και ο μπαμπάς είπαν να μείνω, αλλά πρέπει να φύγω, γιαγιά μου, υπόσχομαι θα έρθω ξανά σύντομα! Αλήθεια! Ο Λουκάς θα μείνει, δεν έχει διαγωνίσματα όπως εγώ».

Η Τζένη κοίταξε την κόρη της προβληματισμένη, χμ... έγραφε όντως διαγώνισμα την επόμενη μέρα η μικρή; Και γιατί δεν της το είχε πει; Η κυρία Ευαγγελία άφησε έναν πονεμένο αναστεναγμό να βγει από τα σωθικά της, το εγγόνι της αυτό Ευαγγελία το είπαν και Ευαγγελία όντως ήταν, από τη μέρα που γεννήθηκε. Μόνο χαρά έδινε σε όλους, μόνο αγάπη. Μόνο για καλό άνοιγε το στόμα της, σκέφτηκε η γυναίκα καθώς της χάιδευε τα μαλλιά.

«Καλά, παιδί μου. Καλά. Να πας τότε. Ψυχή μου! Ζωή μου! Να έρθεις όποτε θέλεις. Μακάρι να σε είχα εδώ συνέχεια, δεν έχω άλλη παρηγοριά από εσάς!» είπε η γυναίκα και ξέσπασε πάλι σε λυγμούς.

«Θα σας πάω εγώ στο ΚΤΕΛ», είπε ο Αντώνης κρατώντας στο χέρι το κλειδί του αυτοκινήτου του.

«Όχι, όχι, δεν χρειάζεται, θα πάρω ταξί! Μη φύγεις τώρα από δω», βιάστηκε να τον σταματήσει η Τζένη, φοβούμενη

την αντίδραση της Ευαγγελίας, δεν άντεχε και άλλη μούρα της.

«Δεν θα αργήσουμε, μην το συζητάς. Μάνα, έρχομαι, έτσι;»

Η Ευαγγελία δεν απάντησε, ήθελε και τους δυο της γιους πλάι της εκείνη τη στιγμή, από την άλλη δεν ήθελε να ταιλωπρωρηθεί η εγγονή της μέσα στη ζέστη ψάχνοντας ταξί και έτσι έδωσε τόπο στην οργή για την εξυπηρέτηση που θα έκανε ο Αντώνης.

«Αντίο, Ευαγγελία. Καλή δύναμη!» ευχήθηκε η Τζένη, εισπράττοντας μία γυρισμένη πλάτη. Της φάνηκε κάπως αστείο ούτε ο Λουκάς δεν συμπεριφερόταν έτσι και παραλίγο να γελάσει, ευτυχώς όμως κρατήθηκε. Το καλό ήταν πως μπορούσε πλέον να φύγει, είχε κάνει το καθήκον της απέναντι στα παιδιά της, να τα συνοδεύσει στην κηδεία του παππού τους. Η αλήθεια ήταν πως και τα παιδιά να μην είχε, πιθανότατα θα ερχόταν έστω και μόνη της. Να αποτίσει φόρο τιμής στον κυρ Λουκά, που στα τόσα χρόνια που τον γνώριζε πάντα είχε μια ευγενική κουβέντα να της απευθύνει. Ακόμα και όταν η γυναίκα του την έστηνε στη γωνία.

«Καλοστραθιά σου, κυρ Λουκά μου», είπε από μέσα της, αναπαράγοντας την κουβέντα της Κρητικιάς γιαγιάς της κάθε φορά που κάποιος που αγαπούσε έφευγε από τη ζωή.

Ο Αντώνης τύλιξε το χέρι του γύρω από τον ώμο της ανιψιάς του κι εκείνη χώθηκε στην αγκαλιά του και περπάτησαν μαζί προς το αυτοκίνητο. Η Τζένη τους ακολούθησε. Παρατηρώντας τον Αντώνη και την Εύη να προχωρούν μπροστά, ένιωσε πως είχε ξαναδεί αυτή τη σκηνή. Μόνο που δεν ήταν η κόρη της που περπατούσε με τον άντρα, αλλά η ίδια η Τζένη, που τόσες φορές είχε στηριχτεί πάνω

του καθώς γύριζαν ξημερώματα από κλαμπ, μπαράκια, συναυλίες... Σχεδόν είκοσι πέντε χρόνια φίλοι! Ναι, θα ερχόταν η Τζένη στην κηδεία, ούτως ή άλλως. Και για τον Αντώνη.

Η γυναίκα έκλεισε την πόρτα, βολεύτηκε στο αναπαυτικό κάθισμα του αυτοκινήτου και αναστέναξε με ανακούφιση. Πίσω της, η κόρη της χάθηκε για ακόμα μια φορά στον κόσμο του κινητού της.

«Θα σε ψάλλει καλά η Βαγγελιώ τώρα που θα γυρίσεις. Που σηκώθηκες κι έφυγες», είπε η Τζένη στον Αντώνη περιπαικτικά.

«Για χιλιοστή φορά σήμερα! Ρε, με έχει στην πίεση, ασταμάτητα. Ακόμα και σήμερα!» Ο Αντώνης έκανε μια παύση και μετά συμπλήρωσε «Πέρασε πολλά αυτό το διάστημα», καθώς θυμήθηκε τις ατελείωτες ώρες της μητέρας του στο πλευρό του άντρα της, στο νοσοκομείο. Μερónυχτα σε μια καρέκλα, να τον ταΐζει, να τον καθαρίζει, να μη δέχεται να πάρουν γυναίκα. Σπίτι της πήγαινε για να κάνει κάνα μπάνιο μόνο και να πλύνει ρούχα, με την ψυχή στο στόμα να επιστρέψει, μην τον αφήσει τον κυρ Λουκά μόνο του. Προσπάθησε να τη δικαιολογήσει. «Είδα που δεν σου μίλησε την ώρα που έφυγες. Την ξέρεις, μωρέ. Είναι λίγο Βαλκάνια, δεν είναι παίξε γέλασε! Μην την παρεξηγείς».

«Έχω πάψει να παρεξηγώ τη μάνα σας, Αντώνη. Δεν παντρεύτηκα εκείνη. Ξένη μου είναι. Από τον άντρα που παντρεύτηκα έχω απαιτήσεις. Θα ξεσυνεριστώ τη χήρα τη μέρα της κηδείας; Χειρότερα περίμενα. Εσύ πώς είσαι;»

«Φανταστικά, αξεπέραστα», απάντησε ο άντρας χαμογελώντας πικρά. «Από το καλό στο καλύτερο η ζωή μου, έχει ανοίξει ο ουρανός και βρέχει αγγούρια, και για να σε προλάβω ΟΧΙ, ΔΕΝ ΤΟ ΑΠΟΛΑΜΒΑΝΩ!»

Η Τζένη γέλασε δυνατά και μετά χάιδεψε στοργικά το χέρι του που άλλαζε ταχύτητες. Ο Αντώνης της έκλεισε το μάτι και γύρισε στιγμιαία το κεφάλι προς την Εύη: «Μπουμπου, καλά;»

«Ε τι;» απάντησε ξαφνιασμένη εκείνη.

«Λέω, τι καιρό κάνει στον πλανήτη σου», την πείραξε ο Αντώνης και έβγαλε φλας για να στρίψει καθώς πλησίαζαν την αφετηρία των λεωφορείων για να επιστρέψουν μητέρα και κόρη στην Αθήνα.

«Σ' αγαπάω, μωρέ!» είπε η Τζένη καθώς αποχαιρετούσε τον Αντώνη με μια ζεστή αγκαλιά.

Ο Αντώνης έδωσε ένα δυνατό φιλί στην Εύη: «Τον νου σου, μικρή, έχω πράκτορες παντού, ΟΛΑ ΤΑ ΜΑΘΑΙΝΩ!» της είπε κι εκείνη του έβγαλε τη γλώσσα. «Γλώσσα στον θείο, ρε; Θα σ' την κόψω!» – και το κορίτσι του έβγαλε ξανά τη γλώσσα γελώντας δυνατά. Ήταν τόσο καλός ο θείος Αντώνης, βασικά ήταν ΕΥΚΟΛΟΣ ο θείος Αντώνης, αυτό σκεφτόταν συχνά η Εύη. Ακόμα και τα τελευταία χρόνια, που ο άντρας είχε περάσει δύσκολα και είχε σκοτεινιάσει πια, και δεν ήταν όπως πρώτα. Όλα ήταν εύκολα μαζί του, οι συζητήσεις, οι βόλτες, ακόμα και τα προβλήματα όταν τα κουβέντιαζε μαζί του, ένιωθε πως τη βάραιναν λιγότερο μετά. Αισθανόταν τύψεις καμιά φορά, όταν έπιανε τον εαυτό της να χαίρεται που ο αδελφός του πατέρα της δεν είχε δικά του παιδιά. Κακομάθαινε την ίδια και τον Λουκά, κάνοντάς τους δώρα που οι γονείς τους δεν μπορούσαν να τους αγοράσουν. Από μικρή που ήταν ήξερε πως βόλτα με τον θείο σήμαινε παιχνίδια, λούνα παρκ, εστιατόριο, σινεμά... Πράγματα που δεν απολάμβανε πολύ συχνά με τους γονείς της, δεν είχαν τη δυνατότητα. Με τον Αντώνη όμως ήταν διαφορετικά. Δεν ήταν

μόνο το ότι είχε περισσότερα λεφτά από τον πατέρα και τη μάνα της. Ήταν που ήταν πιο χαλαρός. Λιγότερο αγχωμένος. Ο Αντώνης «καταλάβαινε». Μπορούσε να του μιλήσει, δεν την άκουγε από υποχρέωση, δεν έψαχνε μέσα στις κουβέντες της λόγους για να την κρίνει ή να την περιορίσει. Ο θείος Αντώνης ΕΝΙΩΘΕ. Δεν αντιδρούσε ποτέ υπερβολικά. Και για όλους αυτούς τους λόγους η Εύη χαιρόταν που δεν χρειαζόταν να τον μοιραστεί με άλλα παιδιά εκτός από τον αδελφό της. Δεν αισθανόταν περήφανη που ένιωθε έτσι, μα ήταν η αλήθεια της αυτή. Και όσο κι αν τον αγαπούσε, ευχόταν με ζέση να μη γίνει ποτέ ο θείος της μπαμπάς. Και ήξερε καλά πως μάλλον ήταν εξασφαλισμένη αυτή η επιθυμία της.

Οι δύο γυναίκες μπήκαν στο λεωφορείο, ο Αντώνης έμεινε να τις κοιτάζει μέχρι που τις είδε να κάθονται στις θέσεις τους, του κούνησαν το χέρι, ανταπέδωσε και κατευθύνθηκε στο αμάξι. Γύρισε το κλειδί στη μίζα, μα δεν έβαλε ταχύτητα να φύγει. Δεν ήθελε να επιστρέψει στο νεκροταφείο ακόμα.

Ακούμπησε για λίγο το κεφάλι πίσω, έκλεισε τα μάτια του. Ξανάφερε στο μυαλό του την τελευταία εικόνα του πατέρα του, πριν κλείσει το φέρετρο. Πόσο λίγο έμοιαζε εκείνη η φιγούρα με τον λεβεντάνθρωπο που ήξερε όλη του τη ζωή. Από μικρό παιδί τον θυμόταν με πυκνά καστανά μαλλιά, που σταδιακά γκριζαραν, μέχρι που έγιναν κατάλευκα, βαμβάκι, κι ας μην είχε προλάβει ο κυρ Λουκάς να φτάσει σε βαθύ γήρας. Ίδιο και το μουστάκι του, μεγαλοπρεπές και πλούσιο όλα τα χρόνια. Η απώλεια του μουστακιού του υπήρξε μέγα πλήγμα για τον άνθρωπο, που δεν λύγισε όταν έμαθε πως πρέπει να κάνει βαριές θεραπείες, μα στεναχωρήθηκε πολύ όταν ο γιος του τον ξύρισε. Μα αυτό ήταν και το μοναδικό δάκρυ που επέτρεψε να κυλήσει

σε αυτόν τον ενάμιση χρόνο που υποβλήθηκε σε θεραπείες και νοσηλείες, μήπως γίνει το θαύμα και αναχαιτιστεί ο όγκος που είχε καταλάβει τα πνευμόνια του. Ένα δάκρυ. Μόνο για το μουστάκι. Κατά τα άλλα, βράχος ακλόνητος, παρηγορούσε συγγενείς και φίλους, τους έδινε κουράγιο, λέγοντάς τους εις γνώση του ψέματα, πως δεν είναι κάτι σοβαρό και θα το ξεπεράσει.

Διάβαζε τα βιβλία του, όντας δεινός βιβλιοφάγος, παρόλο που δεν είχε τελειώσει το σχολείο. Μέχρι τη δεύτερα γυμνασίου είχε πάει, μετά πέθανε η μάνα του και παρόλο που αγαπούσε το σχολείο και τα γράμματα, αναγκάστηκε να βγει για δουλειά. Ο μεγάλος του αδελφός τον πήρε στην οικοδομή. Εκεί, μετά από λίγα χρόνια, γνώρισε και τον κυρ Αντώνη τον τζαμά, που του έμαθε τη δουλειά με το γυαλί και όταν του πρότεινε ο μάστορας να του πουλήσει το μαγαζί γιατί έβγαινε στη σύνταξη, ο Λουκάς είχε μαζέψει ένα κομπόδεμα και το πήρε. Μαζί πήρε και τη μικρή κόρη του κυρ Αντώνη, τη Βαγγελιώ, που βιαζόταν η μάνα της να τη δώσει, γιατί είχαν κυκλοφορήσει φήμες στο Αγρίνιο πως δεν ήταν καλό κορίτσι, τους κοιτούσε τους άντρες κατάματα, δεν έσκυβε ποτέ της το κεφάλι.

Μια φορά της είπαν της μάνας κάτι καλοθελητές πως η κόρη της κάπνιζε κρυφά. Έκανε να σηκώσει χέρι στη θυγατέρα της, την έσπρωξε η Βαγγελιώ και πήδηξε από το παράθυρο γιατί ήταν κλειδωμένη η πόρτα. Έπεσε πάνω στις τριανταφυλλίες και έσκισε τα πόδια της, μα δεν έκανε να γυρίσει πίσω, με ματωμένες γάμπες έτρεχε στον δρόμο, δεν θα καθόταν να φάει ξύλο. Βγήκε ο πατέρας της τη νύχτα και την έψαχνε κρυφογελώντας, δυο κόρες είχε, ε, αυτό το θηλυκό ήταν το πιο ζόρικο. Την καμάρωνε για το τσαγανό

της, μα ήξερε πως έπρεπε να την παντρέψει, κι ας την έκανε ζάφτι μετά ο άντρας της.

Ο ίδιος ο Αντώνης το πρότεινε στον Λουκά, να του δώσει την κόρη του. Βέβαια, δεν είχε περάσει απαραίτητο στον πατέρα της κοπέλας πως οι δύο νέοι αντάλλαζαν ματιές, δεν ήξερε αν κρυφομιλούσαν κιόλας, αλλά εφόσον η κόρη του ήταν ζωηρή και το παλικάρι καλό, δεν ήθελε να χάσει την ευκαιρία. Η γυναίκα του στράβωσε λίγο, δεν ήταν πλουσιόπαιδο ο Λουκάς. «Σάματις είμαστε εμείς Ωνάσηδες, είσαι καλά; Για ποιον δηλαδή την προορίζεις! Άσε να πάρει εκεί την κόρη σου με την άδειά μας, γιατί να ξέρεις, στο τέλος θα την πάρει χωρίς!» είπε ο γερο-τζαμάς – η αλήθεια όμως ήταν πως ο Λουκάς δεν θα άπλωνε ποτέ χέρι στο κορίτσι, κι ας το λιμπιζόταν. Άλλωστε, ποτέ του δεν είχε κάνει κίνηση να πλησιάσει εκείνος γυναίκα, πώς γινόταν όμως κι όλα τα όμορφα κορίτσια τον γλυκοκοιτούσαν! Ήταν βλέπεις ψηλός, καλοφτιαγμένος, με πλούσιο μαλλί κι εκείνο το μουστάκι... Σαν Κρητικός είναι, σκεφτόταν η Βαγγελιώ που είχε καημό να γνωρίσει μαυροπουκαμισά γιατί ήταν ερωτευμένη με τον Ξυλούρη, και ο Λουκάς σαν να του έμοιαζε λιγάκι.

Κάπως έτσι λοιπόν, λίγο επειδή ήθελε το τζαμάδικο ο Λουκάς και αν παντρευόταν τη μικρή θα το έπαιρνε φτηνά, λίγο επειδή η πιτσιρικά είχε μπουχτίσει με τη μάνα της κι ήθελε δικό της νοικοκυριό να διαφεντεύει, δέχτηκαν και οι δύο να αρραβωνιαστούν, κι ας ήταν το κορίτσι μόλις δεκαεπτά χρονών κι εκείνος στα είκοσι πέντε. Και καθόλου με το ζόρι δεν παντρεύτηκαν έναν χρόνο αργότερα, γιατί η κοπέλα είχε ερωτευτεί τον Αγρινιώτη ντελικανή της που δεν της χαλούσε χατίρια και εκείνος ήταν τρελός για το ζουμερό,

γλωσσάδικο κορίτσι με τα παντελόνια και το τσιγάρο στο χέρι. Κι ας έλεγαν όλοι πως ήταν ντροπή της, εκείνη απαντούσε «Τον άντρα μου δεν τον πειράζει, εσάς δεν σας πέφτει λόγος», ακόμα και στη μάνα της, που την απειλούσε πως άμα την παρατούσε ο Λουκάς, η ίδια με τα χέρια της θα της ξύριζε το κεφάλι. Μα ο Λουκάς δεν την παράτησε ποτέ, μιας και μια τέτοια γυναίκα έψαχνε σε όλη του τη ζωή, από τότε που πέθανε η μάνα του. Μια γυναίκα δυναμική, να κάνει κουμάντο, να νιώθει κι εκείνος πρώτη φορά μετά από χρόνια ασφαλής και ήρεμος. Κι ας ήταν μικροκαμωμένη η Βαγγελιώ, η αγκαλιά της έγινε καταφύγιο για τον νεαρό άντρα που είχε στερηθεί τη μητρική φιγούρα.

Δεκαοκτώ χρονών λοιπόν μπήκε νύφη στο ισόγειο της παλιάς διπλοκατοικίας του πατέρα της, πίσω από την πλατεία Στράτου. Δεν πολυήθελε η κοπέλα να μείνει κάτω από τη μάνα της, αλλά δεν είχαν λεφτά να πάνε να μείνουν αλλού, ό,τι είχε μαζέψει ο Λουκάς τα έδωσε στον πεθερό του για να πάρει το μαγαζί. Κι εκείνος όμως, με τη σειρά του, όπως πήρε τα χρήματα από τον γαμπρό του, τα έριξε στο σπίτι της κόρης του, να της το φτιάξει. Τη μεγάλη του κόρη την είχε παντρέψει πριν από χρόνια, της είχε δώσει σπίτι στο Μεσολόγγι, το πατρικό του, ας έπαιρνε η μικρή αυτό. Ό,τι μπορούσε έκανε ο κυρ Αντώνης, που δεν έζησε να δει τον εγγονό που πήρε το όνομά του δέκα χρόνια αργότερα, τον έστειλε νωρίς στον τάφο το ούζο. Μια ανοιχτή πληγή είχε καταντήσει το συκώτι του, ξεπλάγησαν και οι ίδιοι οι γιατροί στο τέλος, «Δεν έχουμε ξαναδεί άνθρωπο να ζει με ήπαρ σε τέτοια κατάσταση», είπαν στους δικούς του, όμως παρ' όλ' αυτά έζησε έναν ακόμα χρόνο. Σχεδόν χωρίς συκώτι, με το ποτήρι στο χέρι. «Τι θα πάθω, θα πεθάνω; Αφού για

πεθαμένο με έχουν οι γιατροί, ε, ας πεθάνω λίγο ακόμα», έλεγε γελώντας στη γυναίκα του, που τον μοιρολογούσε από τη διάγνωση ακόμα. «Καλή σου ώρα, μάστορα!» ψιθύρισε ο γαμπρός του ο Λουκάς το βράδυ που τον ξενυχτούσαν στο σπίτι, ήπια μια γουλιά και από το ίδιο ποτήρι έριξε κρυφά μια στάλα ούζο στα λουλούδια που σκέπαζαν το σώμα του νεκρού. Και κανένας δεν απόρησε που μύριζε γλυκάνισο το φέρετρο μέχρι και την επόμενη μέρα στην εκκλησία, τόσο που είχε πει ο συγχωρεμένος, θα μύριζε η αύρα του μέχρι και τη Δευτέρα Παρουσία!

Μετά τον θάνατο του πατέρα της μαλάκωσε και η Βαγγελιώ με τη μάνα της, έπαψαν και οι συχνοί τσακωμοί, τη λυπήθηκε που την είδε να παραπαίει, αν και νέα γυναίκα ακόμα, δεν μπόρεσε ποτέ να βρει τη θέση της στον κόσμο σαν κάτι άλλο, εκτός από γυναίκα του κυρ Αντώνη του μάστορα. Τα μαύρα δεν τα έβγαλε ποτέ, έξω δεν έβγαине συχνά και τα εγγόνια που ήρθαν στον κόσμο από τη μικρή της κόρη, τη μικροπαντρεμένη, δεν την έσωσαν από τον μαρασμό. Κι ας την είχαν συμπεριλάβει καθολικά ο Λουκάς και η Ευαγγελία στη ζωή τους, στην καθημερινότητα και στο νοικοκυριό τους, μουδιασμένη παρέμεινε η γυναίκα, σαν να είχε σβήσει από μέσα της ολότελα η ίδια η σπίθα της ζωής. Τόσο πολύ, που όταν έπαθε το πρώτο εγκεφαλικό, άργησαν να το πάρουν χαμπάρι, την είδαν αμίλητη να κοιτάζει τον τοίχο και σκέφτηκαν πως πάλι τον μακαρίτη σκέφτεται και αναπολεί. Πέρασε λίγη ώρα, με τη Βαγγελιώ να της λέει «Μάνα, ε, μάνα! Ρε μαμά, χάζεψες; Τι κοιτάς τον σοβά, ψιλή κουβέντα έπιασες με φάντασμα;» Τη σκούντησε και τότε κατάλαβε πως η γυναίκα δεν μπορούσε να μιλήσει και την πήγαν στο νοσοκομείο. Εκεί τη βρήκε και το δεύτερο

εγκεφαλικό, που δυστυχώς δεν τη σκότωσε. Δυο χρόνια έμεινε κλινήρης. Εκεί στον καναπέ του σαλονιού, στο σπίτι της κόρης της, που τάζε, έπλενε, καθάριζε τρία μωρά σύνολο, τα δύο που γέννησε και το ένα που την είχε γεννήσει.

Η αδελφή της Ευαγγελίας ποτέ δεν προσφέρθηκε να πάρει τη μάνα τους, καημό το είχε η Βαγγελιώ, όχι πως θα την έδινε, δεν ήθελε να ταλαιπωρήσει την άρρωστη γυναίκα, να την πάρει από τον χώρο που είχε συνηθίσει, κι ας μην καταλάβαινε πολλά πια. Αλλά έτσι, ρε παιδί μου, να προσφερθεί η άλλη κόρη, έστω για τα μάτια του κόσμου, να μοιραστούν τη φροντίδα. Ούτε στα έξοδα της κηδείας συνεισέφερε, ένιωθε καιρό αδικημένη από το μοίρασμα της πατρικής περιουσίας. Η διπλοκατοικία που είχαν γράψει στην Ευαγγελία θεώρησε η μεγάλη αδελφή πως ήταν αρκετή πληρωμή για τα έξοδα της μάνας. Της χρωστούσε λοιπόν η Ευαγγελία, καταπώς τα σκεφτόταν η αδελφή, όχι να βγει και από πάνω! Και κάπως έτσι, για τα κληρονομικά, έκοψαν παρτίδες οι δυο γυναίκες. Από την αρρώστια της μάνας και μετά άλλωστε μόνο για τα τυπικά επικοινωνούσαν - ε, μετά την κηδεία εξέλειψε και ο λόγος να παίρνει η μία την άλλη τηλέφωνο.

«Δεν κάνει το αίμα τη συγγένεια», έλεγε πάντα η Ευαγγελία και είχε δίκιο, μιας και πιο καλά από αδελφή της είχε τη γειτόνισσά της, που της βάφτισε και τον μεγάλο γιο. Και σαν αδελφή της έκλαψε όταν κατάλαβε πως η κουμπάρα της άρχισε να ξεχνάει, άφηνε αναμμένα τα μάτια της κουζίνας και μια φορά την έψαχναν, είχε χάσει τον δρόμο για να γυρίσει σπίτι της από τη λαϊκή. Πλέον της είχαν γυναίκα σπίτι, δεν αυτοεξυπηρετούταν. Αν είχα τουλάχιστον την Ελισάβετ, θα είχα μια παρέα, σκεφτόταν η Ευαγγελία, που

ακόμα πήγαινε στο γειτονικό σπίτι και έβλεπε την άρρωστη γυναίκα και της μιλούσε σαν να καταλάβαινε, της έλεγε τα νέα. Καθόταν δίπλα της, της κρατούσε το χέρι και της μιλούσε για τα βάσανά της, πεπεισμένη πως η γυναίκα με το Αλτσχάιμερ την καταλάβαινε, όπως τότε, παλιά, μωρομάνες και οι δύο, που έβγαζαν βόλτα τα παιδιά τα απογεύματα και τις Κυριακές μαζί με τους άντρες τους πήγαιναν εκδρομές ή οργάνωναν φαγοπότια. Την κοιτούσε μέσα στα μάτια η Ελισάβετ, καθώς η Ευαγγελία της χάιδευε τα μαλλάκια και της έδινε νερό με κουταλάκι, μισό αιώνα σχεδόν φίλες, αν αυτό δεν είναι οικογένεια, τότε τι είναι.

Δίκιο έχει η Βαγγελιώ, σκεφτόταν με πίκρα ο Αντώνης καθώς επέστρεφε με το αμάξι από τον σταθμό του ΚΤΕΛ που είχε αφήσει την Τζένη και την Εύη. Πως η μάνα του για πρώτη φορά στη ζωή της θα έμενε ολομόναχη. Εκείνος και ο αδελφός του είχαν φύγει μόνιμα εδώ και πολλά χρόνια από το Αγρίνιο. Πώς θα της φαινόταν πια το άδειο σπίτι; Όσο ζούσε ο πατέρας του δεν την είχε έγνοια. Τώρα όμως; Τι θα γινόταν;

Βγήκε από το αμάξι και αναστέναξε βαθιά. Έκλεισε στιγμιαία τα μάτια του, έφερε στο μυαλό του το πρόσωπο του Ερέν για κλάσματα δευτερολέπτου και τα άνοιξε ξανά.

«Vlammemo moy!»

Έδιωξε την εικόνα απρόθυμα, βιαστικά και προχώρησε προς το καφενείο, ήθελε να βρει τον υπεύθυνο για να πληρώσει τους καφέδες και να πάει τους δικούς του σπίτι. Είχαν πολλές εκκρεμότητες να τακτοποιήσουν ακόμα.

Καθώς μπήκε, είδε τον κόσμο, άρχισαν να σηκώνονται ένας ένας, να φτιάχνουν γιακάδες, να τακτοποιούν μανίκια, να κοιτάζουν ρολόγια, να ψάχνουν κλειδιά αυτοκινήτου.

Είχαν ξεπετάξει την υποχρέωση. Αν τους έλεγες «καλό καλοκαίρι», θα απαντούσαν «επίσης» χωρίς δεύτερη σκέψη. Κάνα δυο, όπως συμβαίνει πάντα σε τέτοιες στιγμές, ψιθύρισαν ένα αμήχανο «και του χρόνου» ή «ζωή σε εσάς, να είστε καλά να τον χαίρεστε». Κλασική ελληνική τραγελαφική κηδεία. Η ζωή συνεχίζεται με τους ίδιους ρυθμούς για όλους – εκτός από εκείνους που αγάπησαν πολύ κάποιον και τον έχασαν. Γι' αυτούς η ζωή δεν συνεχίζεται. Ποτέ πια με τον ίδιο τρόπο.